

มายาคติของวัฒนธรรมการไม่รู้หนังสือ: กรณีของเด็กอินโดนีเซีย *

Sugiharto Setiono

ภาควิชาภาษาอังกฤษ คณะศึกษาศาสตร์

Atma Jaya Catholic University

กรุงจาการ์ต้า อินโดนีเซีย

สื่อของอินโดนีเซียเคยรายงานครั้งหนึ่งว่าอินโดนีเซียเป็นประเทศที่มีอัตราการไม่รู้หนังสืออยู่ในระดับสูงติดหนึ่งในเก้า รายงานยังระบุเพิ่มเติมอีกว่าระหว่างปี พ.ศ. 2538-2548 อัตราการไม่รู้หนังสือของผู้ใหญ่ในประเทศอินโดนีเซียสูงมากกว่าร้อยละ 90 ตัวเลขดังกล่าวสอดคล้องกับรายงานล่าสุดจากองค์การเอกชนแห่งหนึ่งซึ่งให้บริการการศึกษาฟรีสำหรับเด็กในชุมชนแออัดของประเทศที่ระบุว่า อัตราการไม่รู้หนังสือในกลุ่มเด็กเพิ่มขึ้นทุกปี (Sugiharto, 2010b) นอกจากนี้ยังมีการรายงานอีกด้วยว่าเด็กชาวอินโดนีเซียไม่มีนิสัยชอบอ่านหนังสือ

ในอดีตที่ผ่านมารัฐบาลอินโดนีเซียได้ดำเนินมาตรการต่างๆ เพื่อมุ่งจัดการไม่รู้หนังสือให้หมดไป (ดู Sugiharto, 2008) ภายใต้ยุคของซูฮาร์โต ประธานาธิบดีคนที่สองของอินโดนีเซีย โครงการจัดการไม่รู้หนังสือได้ถูกดำเนินการในภาคการศึกษาทั้งในและนอกระบบ สำหรับในส่วนของศึกษานอกระบบโครงการดังกล่าวรู้จักกันในนาม *kejar* (ย่อมาจาก *kelompok belajar*) หรือการเรียนรู้เป็นกลุ่ม โครงการนี้ประสบความสำเร็จเป็นอันมากในการลดอัตราการไม่รู้หนังสือในประเทศ สำหรับการศึกษาในระบบอดีตประธานาธิบดีซูฮาร์โตซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่ามีปรัชญาที่จะสร้างความเท่าเทียมทางการศึกษาให้เกิดขึ้นภายในประเทศได้ทำการสร้างโรงเรียนประถมศึกษาของรัฐในพื้นที่ห่างไกลของประเทศนับพันแห่ง ตัวอย่างเช่นรัฐบาลของซูฮาร์โตได้สร้างโรงเรียนจำนวน 22, 600 แห่ง ในช่วง พ.ศ. 2525-2526 และสร้างเพิ่มอีก 15,000 แห่งในช่วง พ.ศ. 2536-2537

การไม่รู้หนังสือได้กลายเป็นประเด็นรองๆ ลงมาในวาระแห่งชาติสำหรับรัฐบาลต่างๆ ยุคหลังซูฮาร์โต ยกตัวอย่างเช่นในสมัยประธานาธิบดีซูซีโล บัมบัง ยูทโยโยโน (Susilo Bambang Yudoyono) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการอินโดนีเซียได้ตั้งเป้าที่จะลดอัตราการไม่รู้หนังสือจากร้อยละ 10.12

* แปลจาก "The Myth of non-literate Culture: The Case of Indonesian Children" รายงานวิจัยนำเสนอในการประชุมสัมมนาทางชาติ Thailand Conference on Reading 2011 จัดโดย สำนักงานอุทยานการเรียนรู้ TK Park สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน) ระหว่างวันที่ 24-25 สิงหาคม พ.ศ. 2554

ในปี 2546 ให้เหลือร้อยละ 5 ในปี 2552 (Sugiharto, 2008 a) ในการต่อสู้เพื่อจัดการไม่รู้หนังสือ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเด็ก) รัฐบาลชุดปัจจุบันมีการณรงค์ส่งเสริมการอ่านอย่างต่อเนื่องและยังได้ จัดตั้งห้องสมุดชุมชนและห้องสมุดเคลื่อนที่ซึ่งรู้จักกันในภาษาท้องถิ่นว่า *taman bacaan masyarakat* และ *perpustakaan keliling* ตามลำดับ การนำเอาการสอนภาษาอังกฤษเข้ามารวมไว้ในหลักสูตร ระดับชาติเพื่อเน้นถึงความสำคัญของการอ่านภาษาต่างประเทศนับเป็นส่วนหนึ่งของความพยายามของ รัฐบาลในการณรงค์ส่งเสริมการรู้หนังสือให้กว้างขวางทั่วประเทศ ความพยายามทั้งหลายทั้งปวงเหล่านี้ ได้ถูกนำมาเข้ามารวมอยู่ในนโยบายหลักสี่ด้านของกระทรวงการศึกษา กล่าวคือ ป้องกันการไม่รู้หนังสือใน หมู่เยาวชน สร้างความเท่าเทียมกันในการเข้าถึงการศึกษาระดับประถมศึกษาสำหรับผู้ใหญ่ เพิ่มช่องทาง และปรับปรุงคุณภาพการศึกษาและการรู้หนังสือ และการรักษาความสามารถในการรู้หนังสือ

อย่างไรก็ตามแม้จะมีความพยายามดำเนินการต่างๆ แต่ยังคงเป็นที่ถกเถียงกันอยู่ว่า อัตราการไม่รู้ หนังสือนี้อินโดนีเซียตกต่ำลงหรือไม่ การกล่าวอ้างของรัฐบาลที่ว่าจำนวนคนไม่รู้หนังสือ (ทั้ง ผู้ใหญ่และเด็ก) ลดลงมักจะไม่สามารถคล้องกับการติดตามตรวจสอบกิจกรรมการศึกษาขององค์กรพัฒนา เอกชน หรือกล่าวให้ตรงจุดก็คือองค์กรเหล่านี้ไม่ยอมรับการกล่าวอ้างในเรื่องนี้ของรัฐบาลนั่นเอง

ผู้เขียนขอโต้แย้งไว้ ณ ที่นี้ว่าปัญหาการไม่รู้หนังสือที่มีมาเนิ่นนาน (ซึ่งทำให้ประชาชนโดยเฉพาะ เด็กไม่สามารถอ่านออกและเขียนได้) รวมทั้งปัญหาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการรู้หนังสือของเด็ก โดยทั่วไปไม่ได้เกิดมาจากปัญหาด้านวัฒนธรรมแต่อย่างใด¹ ผู้เขียนอยากจะบอกด้วยซ้ำว่าปัญหาเหล่านี้ เกิดจากการไม่สามารถเข้าถึงหนังสือมากกว่า พื้นที่หลายแห่งในจังหวัดต่างๆ ของประเทศนั้นมีเด็กจำนวนมาก ที่มีชีวิตอยู่อย่างยากจนข้นแค้นและทำให้มีโอกาสน้อยมากที่จะได้ไปโรงเรียนและเพลิดเพลินกับการ อ่านหนังสือ

ยิ่งไปกว่านั้นหลักสูตรการศึกษาเองก็ไม่สนับสนุนหรือเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาการรู้หนังสือใน เด็ก ดังนั้น ผู้เขียนขอเสนอว่าการเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงห้องสมุดต่างหากเป็นขั้นตอนแรกที่จะต้อง กระทำเพื่อต่อสู้กับการไม่รู้หนังสือ และวิธีที่ดีที่สุดในการพัฒนาการรู้หนังสือของเด็กไม่เพียงแต่เปิดโอกาส ให้พวกเขาสามารถเข้าถึงหนังสือได้เท่านั้น แต่ควรต้องกระตุ้นอย่างต่อเนื่องให้เด็กหาความเพลิดเพลินจาก การอ่านด้วยตนเอง หรือที่ Krashen (2004) เรียกว่า "การอ่านโดยสมัครใจ" ผู้เขียนจะสรุปโดยการ อภิปรายถึงความสัมพันธ์ระหว่างการไม่รู้หนังสือและการเข้าถึงห้องสมุด

มายาคติของวัฒนธรรมการไม่รู้หนังสือ

เป็นความจริงที่เด็กจำนวนมากโดยเฉพาะที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกลเป็นผู้ไม่รู้หนังสือ (ไม่สามารถ อ่านและเขียน) และเด็กจำนวนมากไม่คุ้นเคยกับการอ่านหนังสือซึ่งเราจะกล่าวถึงสาเหตุในส่วนถัดไป ยัง

¹ เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่าวัฒนธรรมอินโดนีเซียเป็นวัฒนธรรมที่ชอบพูดมากกว่าอ่านและเขียน

เป็นเรื่องจริงอีกเช่นกันที่เด็กอีกไม่น้อยแม้จะมาจากครอบครัวที่มีรายได้ปานกลางถึงสูงก็ยังไม่ชอบอ่านหนังสือ² แต่แม้จะเป็นเช่นนั้นเราก็ยังไม่ควรด่วนสรุปว่าพวกเขาอยู่ในวัฒนธรรมที่ไม่รู้หนังสือหรือไม่มีนิสัยรักการอ่าน

Sugiharto (2010a) ได้นำเสนอหลักฐานสนับสนุนความคิดที่ว่าแท้จริงแล้วเด็กและวัยรุ่นอินโดนีเซียเป็นนักอ่านตัวยง มิใช่ว่าพวกเขาไม่มีนิสัยรักการอ่าน เด็กเหล่านี้ไปร้านขายหนังสือเป็นประจำในวันหยุดสุดสัปดาห์และเลือกหยิบหนังสือที่พวกเขาต้องการจะอ่านจากชั้นหนังสืออย่างกระตือรือร้น หนังสือที่พวกเขาชอบอ่านก็มีหลากหลายประเภท เช่น เทพนิยาย การ์ตูน นวนิยายวัยรุ่น และหนังสือวิทยาศาสตร์เป็นชุดๆ ซึ่งได้รับความนิยม นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กและวัยรุ่นมักเข้าไปยังห้องสมุดเคลื่อนที่และสนามเด็กเล่นของห้องสมุดชุมชนเพื่อขอยืมและอ่านหนังสือ การที่พวกเขาไปยังห้องสมุดเหล่านี้ก็เพราะพวกเขาชอบอ่านหนังสือด้วยกันเป็นกลุ่มนั่นเอง จะได้แบ่งปันสิ่งที่ตนเองอ่านพบมาให้เพื่อนฟัง นอกจากนี้ยังน่าสนใจที่สังเกตพบอีกว่าขณะที่นักเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้กระตือรือร้นในการอ่านการบ้านที่โรงเรียนมอบหมายมา แต่พวกเขากลับใช้เวลาหยุดพักในการแสวงหาความเพลิดเพลินจากการอ่านหนังสือ (อ่านการ์ตูน นวนิยายสำหรับวัยรุ่น และนิตยสาร) นักศึกษายังชอบอ่านสิ่งที่เด็กทั่วๆ ไปอ่าน และหากมีคำถามว่าอ่านอะไรก็ไม่อายที่จะยอมรับว่าพวกตนชอบอ่านหนังสือเบาสมองแทนการอ่านตำรับตำรา

มีหลักฐานที่เป็นพยานบุคคลมากมาย อาทิ นักศึกษาคนหนึ่งของ Sugiharto (2010 c) ได้พบว่าเธอรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษมากขึ้นเพราะอ่านหนังสืออ่านเล่นที่เป็นภาษาอังกฤษมากขึ้นกว่าเดิม เช่นได้อ่านเรื่อง *The Adventure of Huckleberry Finn*, *The Adventure of Moby Dick* และ *Travelers on Gulliver's Island* เธอบอกว่านิสัยรักการอ่านของเธอพัฒนาขึ้นเพราะการอ่านหนังสืออ่านเล่นเหล่านี้

Stoltz (2006) ได้กล่าวว่า นักเรียนคนหนึ่งจากโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในประเทศอินโดนีเซียเป็นพยานหลักฐานที่น่าสนใจเกี่ยวกับเรื่อง "พลัง" ของการอ่าน โดยบอกว่าตัวเองเป็นพวก 'ชอบอ่านแฮรี่ พอตเตอร์' และบอกว่าตัวเองเป็นนักอ่านนิยายตัวยง นักเรียนผู้นี้บอกว่าการที่เธอมีทักษะการเขียนภาษาอังกฤษดีขึ้นและประสบความสำเร็จได้รับการตีพิมพ์ (เป็นครั้งแรก) ในหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษที่มีชื่อเสียงของอินโดนีเซียก็เป็นผลมาจากนิสัยการอ่านนิยายของเธอนั่นเอง เธอได้เขียนว่า "ฉันรักที่จะเขียนก็เพราะฉันเป็นคนชอบอ่านนิยาย และเพราะการเป็นคนชอบอ่านนิยาย ทำให้ฉันกระหายอยากเขียนเรียงความและรายงาน จากแต่ก่อนที่ไม่ชอบเลย" (Stoltz, 2006) ในที่สุดจาก

² การสำรวจของ Rosita's (2007) เรื่องนิสัยรักการอ่านของนักเรียนอินโดนีเซียได้พบว่านักเรียนส่วนใหญ่ตอบสนองในทางลบเมื่อถูกถามเกี่ยวกับเรื่องความสนใจในการอ่านหนังสือทั้งภาษาอินโดนีเซียและภาษาอังกฤษ

นักเรียนที่ไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่และมีความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษอย่างจำกัด ฉันต้องสารภาพว่าพัฒนาการของการอ่านออกเขียนได้ทั้งในภาษาอินโดนีเซียและภาษาอังกฤษของฉันเกิดจากการหมกมุ่นในการอ่านเรื่อง 'เบาสมอง' อย่างเช่นนิทานพื้นบ้าน การ์ตูน นิยายฉบับปรับปรุงให้อ่านง่าย (ประเภทสยองขวัญและโรแมนติก) และนิตยสารวัยรุ่น

นิทานพื้นบ้านของอินโดนีเซียที่เขียนเป็นภาษาอังกฤษทั้งสำหรับระดับผู้เริ่มอ่าน ระดับกลางไปจนถึงระดับสูงเป็นหนังสือที่ฉันสนใจอ่านเป็นพิเศษและอ่านเอาๆ เกือบทุกวันหลังเลิกเรียน เรื่องเหล่านี้ล้นแล้วแต่สนุกน่าอ่านชวนติดตามเสียจนฉันรู้สึกเหมือน “ถูกดูดหายเข้าไปในหนังสือ” และแทบไม่รู้ตัวด้วยซ้ำว่ากำลังอ่านภาษาอื่นอยู่

ความหลงใหลในการอ่านเรื่องเบาสมองยังคงติดตัวไปแม้เข้าเรียนมหาวิทยาลัยแล้ว ปัจจุบันความเข้าใจในภาษาอังกฤษมีมากขึ้นและฉันก็ยังรักในการอ่านอยู่เช่นเดิมเพียงแต่ขยับจากวรรณกรรมที่อ่านง่ายๆ สำหรับเด็กมาเป็นเรื่องที่หนักขึ้นและเอาจริงเอาจังมากขึ้น (Sugiharto, 2010 c: 422)

หลักฐานทั้งหมดนี้ชี้ให้เห็นว่าทุกคน (ไม่ว่าเด็ก เยาวชนและผู้ใหญ่) โดยพื้นฐานแล้วเป็นนักอ่านและมุมมองที่ว่าคนอินโดนีเซียโดยเฉพาะเด็กไม่มีนิสัยรักการอ่านก็เป็นเพียงมายาคติ แต่ก็ดูจะเป็นเรื่องปกติที่มักได้ยินว่าเด็กเล็กๆ ไม่ชอบอ่านหนังสือและมักเมินหนังสือที่ครูหรือผู้ปกครองหามาให้อ่าน หรือจะพูดกันตรงๆ ก็คือเด็กๆ จะไม่สนใจหนังสือที่ผู้ใหญ่และครูคิดว่าเป็นวรรณกรรม “คุณภาพ” นั่นเอง (Krashen and Ujije, 2005) และนี่เป็นสาเหตุที่มักจะนำไปสู่การตีความและความเข้าใจโดยรวมว่านักเรียนขาดนิสัยรักการอ่าน ทั้งที่ปัญหาแท้จริงนั้นไม่ใช่พวกเขาไม่มีนิสัยรักการอ่านหากแต่เป็นเพราะพวกเขาไม่ชอบหนังสือที่มีคนบอกให้อ่านต่างหาก

Sugiharto (2010a) and Rosita (2011) ได้โต้แย้งไว้ว่าการสอนและการรู้หนังสือที่ทำกันอยู่ในบริบทของอินโดนีเซียล้มเหลวในการมีบทบาทเอื้อต่อการช่วยเหลือเด็ก ๆ ให้ประดับประดาศักยภาพการเป็นนักอ่านของพวกเขา ล้มเหลวเพราะไม่รู้วาทะที่จริงแล้วเด็ก ๆ ทุกคนมีความเป็นนักอ่านอยู่ในตัว นอกจากนี้โรงเรียนยังสร้างความเข้าใจผิด ๆ ว่าการอ่านเป็นเรื่องของการ “เอาจริงเอาจัง” ทางวิชาการและการอ่านวรรณกรรมที่กำหนดตั้งแต่ปีแรกๆ จะยิ่งทำเด็กๆ ได้เปรียบในเรื่องของการรับรู้ ครูเองก็รู้สึกว่าจะจำเป็นต้องบังคับให้นักเรียนอ่านตำราเรียนตามที่กำหนดในหลักสูตรให้จบ ผู้ปกครองเองก็มักเข้าใจแบบเดียวกันและเกิดความวิตกเมื่อเห็นเด็ก ๆ อ่านหนังสือที่ไม่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับหลักสูตร กลัวว่าเด็กจะมีผลการเรียนไม่ดี สอบตกและไม่ได้ขึ้นชั้นใหม่หากไม่อ่านหนังสือเรียน

มุมมองดังกล่าวพอเป็นที่เข้าใจได้เพราะการอ่านหนังสืออ่านเล่นเช่นการ์ตูน นิยายรักหวานแหวว และ

นวนิยายไม่ส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จด้านการศึกษาและมักเชื่อกันว่าการอ่านหนังสืออ่านเล่นไม่ก่อให้เกิดคุณค่าทางการศึกษาและมีผลต่อการเจริญเติบโตทางสติปัญญา น้อยมาก แถมยังถูกกล่าวหาว่าเป็นปัจจัยยับยั้งเส้นทางการศึกษาของนักเรียนไปสู่การอ่านหนังสือที่เป็นเรื่องเป็นราวกว่านี้ กล่าวโดยสรุปก็คืออาจถึงขั้นทำลายความอยากอ่านวรรณกรรมวิชาการของเด็กเลยทีเดียว

อย่างไรก็ตามสิ่งที่พบจากงานวิจัยเกี่ยวกับการรู้หนังสือได้บ่งชี้ว่า คำกล่าวอ้างผิดๆ ที่ยึดถือกันมาอย่างกว้างขวางนี้โดยชี้ให้เห็นว่า การอ่านหนังสืออ่านเล่นก็มีคุณค่าและทำให้ประสบความสำเร็จในการเรียนได้เช่นกัน (ดูตัวอย่าง Cho, 2005; Lee, 2005; Mason, 2006) ผลจากการศึกษางานวิจัยหลายๆ ชิ้นเกี่ยวกับผลของการอ่านหนังสืออ่านเล่นที่มีต่อการพัฒนาการรู้หนังสือ Krashen and Ujjiie (2005) ทำให้เกิดข้อสรุปดังต่อไปนี้ (1) การอ่านหนังสืออ่านเล่นช่วยส่งเสริมการรู้หนังสือโดยรวม และ (2) การอ่านหนังสืออ่านเล่นนำไปสู่การอ่านหนังสือที่เป็นเรื่องเป็นราวมากขึ้น (เช่น ทำหน้าที่เป็นตัวกลางส่งผ่านไปสู่การอ่านที่มีเนื้อหาสาระมากขึ้น)

สำหรับในประเด็นของมุมมองที่ว่า การอ่านหนังสืออ่านเล่นมีคุณค่าเพียงน้อยนิดต่อการพัฒนาการรู้หนังสือและความสำเร็จด้านการศึกษา นั้น Krashen (2004) ได้นำเสนอพยานหลักฐานจำนวนมากที่แสดงให้เห็นถึงประโยชน์ในแง่ของการสอนของหนังสืออ่านเล่น ยกตัวอย่างหนังสือการ์ตูนที่พบว่ามี ความเหมาะสมในแง่ของภาพประกอบทำให้เข้าใจเรื่องราวได้ง่าย ไม่มีผลเสียต่อการพัฒนาการและผลสัมฤทธิ์ในการเรียน แต่ทำหน้าที่เป็นท่อนำส่งไปสู่การอ่านหนังสือที่มีเนื้อหาสาระมากขึ้น ยิ่งกว่านั้นตัวอย่างอื่นๆ ของการอ่านหนังสืออ่านเล่นเช่นหนังสือรักหวานแหววของวัยรุ่นและนิตยสารได้แสดงให้เห็นถึงประโยชน์ในการสร้างแรงจูงใจให้อยากอ่านมากขึ้น อย่างไรก็ตาม Krashen ไม่ได้บอกว่าการอ่านหนังสืออ่านเล่นเพียงอย่างเดียวเพียงพอแล้วที่จะทำให้บรรลุพัฒนาการระดับสูงต่อไปได้เพียงแต่มันเป็น “ตัวแปร” ที่ช่วยยกระดับพัฒนาการในการรู้หนังสือ กระนั้นก็ตาม ประโยชน์เชิงลึกที่ได้จากงานวิจัยเรื่องการเรียนรู้ภาษาที่สองได้ต่อยอดไปถึงประสิทธิภาพและประโยชน์เชิงลึกของการอ่านหนังสืออ่านเล่นไว้ว่า "ก่อให้เกิดทั้งแรงจูงใจที่ทำให้อยากอ่านหนังสือมากขึ้นและเพิ่มขีดความสามารถทางภาษาซึ่งช่วยให้การอ่านหนังสืออยากๆ เป็นไปได้" (Krashen, 2004, หน้า 116) ดังนั้นการมองว่าการอ่านหนังสืออ่านเล่นเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมวัฒนธรรมการอ่านของเด็กจึงมีเหตุผล

การอยากอ่านหนังสือด้วยความสมัครใจเป็นก้าวแรกในการสร้างวัฒนธรรมการอ่านของเด็ก
หากเราอยากจะช่วยให้ลูกหลานของเรามีทักษะในการรู้หนังสือมากขึ้น ก่อนอื่นเราต้องลดความ

คาดหวังของเราในตัวพวกเขาเสียก่อน อย่างที่ได้กล่าวไปก่อนหน้านี้ว่าโรงเรียนมีความพยายามอย่างมากที่จะให้นักเรียนรู้หนังสืออันเป็นผลให้นักเรียนต้องแบกรับภาระความต้องการเหล่านี้มากเกินไป ความกระตือรือร้นในส่วนนี้ของโรงเรียนไม่เพียงแต่ก่อให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ที่เต็มไปด้วยความวิตกกังวลเท่านั้น แต่ยังเป็นอุปสรรคที่คอยถ่วงความพยายามของเด็กๆ ที่อยากไฝ่หาความรู้ด้านภาษาด้วยตนเองซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของการเรียนรู้ภาษาอีกด้วย

นอกจากนี้ ด้วยความที่เกรงว่าบุตรหลานของตนจะสอบตกหรือได้เกรดต่ำผู้ปกครองจึงคอยจ้ำจี้จ้ำไชให้บุตรหลานของตนอ่านหนังสือเรียน (ซึ่งมักเป็นหนังสือที่ถูกกำหนดมา) ในหลายๆ กรณีผู้ปกครองที่อยากสนองตอบความต้องการของตัวเองก็จะคอยหลอกล่อให้เด็กมุงอ่านแต่ตำราเรียนโดยเสนอรางวัลให้ วิธีนี้หากใช้กับเด็กที่ชอบอ่านหนังสือเรียนอยู่แล้วก็ไม่มีปัญหาอะไร แต่ Krashen (2004, 2007) ได้เตือนว่าการใช้วิธีดังกล่าวอาจก่อผลที่ไม่คาดคิดหากหนังสือที่ถูกบังคับให้อ่านไม่น่าสนใจหรือไม่มี ความหมายต่อเด็ก ในระยะยาวการหลอกล่อด้วยการให้รางวัลอาจก่อให้เกิดผลเสียและเป็นอันตรายได้ นั่นคือการติดสินบนเด็กด้วยรางวัลเป็นการเบนความสนใจของเด็กจากความเป็นจริงที่ว่า การอ่านเป็นกิจกรรมน่าเพลิดเพลินด้วยตัวของมันเองอยู่แล้ว

แนวคิดที่ว่า การอ่านเป็นความเพลิดเพลินมิได้เป็นการพูดเกินจริง เพราะจริงๆ แล้วการอ่านเป็นกิจกรรมที่เด็กและผู้ใหญ่ใช้เป็นที่อาศัยหลบหนีจากกิจวัตรประจำวันอันจำเจ เพื่อพิสูจน์คำกล่าวนี้ Nell (1988) ได้แสดงประจักษ์พยานโดยยกเอาคำพูดของ W. Somerset Maugham นักเขียนชื่อดังมาประกอบดังนี้

การพูดคุยสนทนาสักพักก็ทำให้ผมเบื่อ การเล่นเกมสักพักก็ทำให้ผมเริ่ม ล้า และความคิดอ่านของผมซึ่งพวกเรามักถูกบอกว่าเป็นทรัพยากรที่ไม่มีวันหมดของผู้มีปัญญาก็มีแนวโน้มว่าจะเหือดแห้ง ผมจึงโอดถลาเข้าหาหนังสือของ ผมราวกับพวกสุบผีนถลาเข้าหากลิ่องยาสูบก็มีปาน ... (หน้า 232)

ดังนั้นถ้าเรามีความกระตือรือร้นในการสร้างวัฒนธรรมการอ่านของเด็ก ขั้นตอนแรกที่พึงกระทำ ก็คือหาให้พบว่ามีหนังสืออะไรที่เด็กชอบอ่านมากที่สุดแล้วจึงจัดหาหนังสือที่เหมาะสมกับความสนใจและ ความต้องการมาให้ ถ้าจำเป็นเราอาจต้องทำเป็นตัวอย่างโดยการอ่านหนังสือในเวลาที่เราว่าง แบบนี้จึง จะสร้างความรู้สึกที่ว่า การอ่านเป็นกิจกรรมที่น่ารื่นรมย์

คุณค่าในระยะยาวของการอ่านหนังสืออ่านเล่นจะเป็นตัวกระตุ้นอย่างดี ดังแสดงให้เห็นจาก คำกล่าวอ้างดังต่อไปนี้

เมื่อเด็กอ่านหนังสือเพื่อความเพลิดเพลินพวกเขาได้พัฒนาความสามารถ จากระดับเริ่มต้นของการ “พูดคุยกันตามธรรมดา” ไปสู่ระดับที่พวกเขาสามารถ

ใช้ภาษาที่สองทำกิจกรรมบางอย่างที่ต้องใช้ความสามารถมากขึ้น เช่นการศึกษา
วรรณกรรมและธุรกิจและอื่นๆ (Krashen, 2004: 146-147)

ขั้นตอนข้างต้นเป็นสิ่งจำเป็นเพราะการที่เราหาหนังสือที่พวกเขาอยากอ่านมาให้นั้นเท่ากับ
ว่าเราได้ป้อนความเข้าใจและความหมายให้พวกเขา การวิจัยยืนยันว่าหากสิ่งที่เราป้อนให้เด็กเป็นเรื่องที่
เข้าใจได้ มีความหมายและมีคุณค่าในเชิงการสื่อสาร การเรียนรู้ภาษาย่อมมีโอกาสที่จะเกิดขึ้น³

Wang and Lee (2007) ชี้ให้เห็นว่าการเข้าถึงหนังสือที่น่าสนใจได้ง่ายเป็นหนึ่งในเงื่อนไขที่
ชัดเจนที่สุดที่จะทำได้หากต้องการพัฒนานิสัยการอ่านของเด็ก ขณะที่เงื่อนไขอื่น ๆ ได้แก่การพัฒนาความ
กระตือรือร้นในการอ่านและการพัฒนาความสามารถให้มีพอที่จะเริ่มต้นการอ่านได้

เมื่อใดก็ตามที่การเข้าถึงหนังสือที่น่าสนใจและมีเนื้อหาเข้าใจง่ายเป็นไปได้ เด็กจะเริ่มพัฒนา
ความรู้สึกคุ้นเคยและความกระตือรือร้นกับหนังสือ พวกเขาจะเริ่มติดหนังสือ เริ่มรู้จักเลือกสิ่งที่จะอ่าน
และในที่สุดจะกลายเป็น “นักเล่าเรื่องที่ดี” การวิจัยพบว่าเด็ก ๆ ที่อ่านหนังสือหลากหลายจะลงเอยด้วย
การเลือกสิ่งที่คุณเชี่ยวชาญได้เลือกแล้วว่าเป็น “หนังสือดี” และพวกเขาจะค่อยๆ ขยายความสนใจในการ
อ่านออกไปเรื่อยๆ เมื่อได้อ่านมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบอีกว่าบ่อยครั้งที่เด็กๆ เลือกอ่านหนังสือที่ยากเกิน
กว่าผู้ใหญ่คิด (ดู Krashen, 2004)

และแม้ไม่มีผู้ปกครองมาคอยจ้ำจี้จ้ำไชเด็กๆ ก็ยังหยิบหนังสือขึ้นมาอ่านเองและค้นพบกลยุทธ์ใน
การอ่านของตัวเอง ตรงนี้แหละเป็นจุดที่ผู้ปกครองจำเป็นต้องให้พวกเขามีอิสระที่จะตัดสินใจเลือกหนังสือ
ประเภทต่างๆเอง และที่สำคัญไปกว่านั้นต้องคอยส่งเสริมให้พวกเขาเป็นผู้เลือกหนังสือด้วยตัวเอง ยิ่ง
นักเรียนมีอิสระในการเลือกหนังสืออ่านเล่นมากขึ้นเท่าไร พวกเขาก็มีโอกาสปรับปรุงความสามารถใน
การรู้หนังสือมากขึ้นเท่านั้น (Rosita, 2011)

อีกจุดหนึ่งที่พึงระลึกไว้ก็คือนอกเหนือจากความสะดวกในการเข้าถึงหนังสือแล้วสภาพแวดล้อมก็
เป็นเรื่องสำคัญที่ควรมี ความรื่นรมย์ที่เอื้อต่อการอ่าน การเข้าถึงหนังสือประกอบกับสถานที่ค่อนข้าง
สะดวกสบายในการอ่านย่อมเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ได้ เช่นที่ Krashen (2004) ระบุว่า

ในงานวิจัยของผมเรื่องการเรียนรู้ภาษา ผมได้ข้อสรุปว่าเราจะเรียนรู้เรื่อง
ภาษาได้ก็ด้วยวิธีเดียวเท่านั้นคือ โดยการทำความเข้าใจข้อความหรือการได้รับ
"การป้อนข้อมูลที่เข้าใจได้" ในสถานการณ์ที่ความวิตกกังวลต่ำ (หน้า 37)

ข้อโต้แย้งเหล่านี้ทั้งหมดสะท้อนถึงข้อสรุปหลักของ Krashen (2003, 2004) ที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎี
เรื่องการรู้หนังสือของเขา นั่นก็คือ การอ่านด้วยความสมัครใจ (free voluntary reading: FVR) FVR

³ ดู Krashen (2003) and (2004) สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้โดยละเอียด

เกิดขึ้นด้วยความสมัครใจโดยมาจากตัวของนักเรียนเอง ไม่จำเป็นต้องมีการทำรายงานหรือข้อผูกมัดว่าต้องอ่านให้จบ และนักเรียนก็จะไม่ถูกบีบคั้นให้ต้องเข้าใจเนื้อหาทั้งหมดในหนังสือเพื่อนำมาตอบคำถามในการทดสอบ สารสำคัญก็คือ FVR มีขึ้นเพื่อความเพลิดเพลิน พักผ่อนหย่อนใจและเพื่อวัตถุประสงค์ของคนๆ นั้นเป็นสำคัญ ดังเช่นที่ Rosita (2011) ได้แย้งว่าการอ่านหนังสืออ่านเล่นช่วยปลูกฝังความสนใจของเด็กซึ่งจะยังดำเนินต่อไปจนกระทั่งพวกเขามีความชำนาญในการใช้ภาษามากพอที่จะอ่านตำราวิชาการที่มีความท้าทายหรือยากขึ้น Rosita ยังได้แย้งต่อไปอีกว่าเมื่อนิสัยการอ่านในภาษาแรกได้รับการพัฒนานักเรียนจะกลายมาเป็นนักอ่านด้วยความสามารถในการอ่านภาษาแรกจะอำนวยความสะดวกให้เกิดความเข้าใจในการอ่านภาษาที่สอง

ดังนั้นเราจึงอาจสรุปความสำคัญของ FVR เพื่อการสอนให้รู้หนังสือได้ด้วยประโยคเดียว นั่นก็คือการอ่านหนังสืออ่านเล่นอาจจะไม่เพียงพอต่อการเจริญเติบโตในเรื่องการรู้หนังสือ แต่นิสัยรักการอ่านจะติดตัวไปจนผู้อ่านสามารถใช้ภาษาและมีความเข้าใจมากพอที่จะอ่านหนังสืออื่นๆ ได้ การอ่านหนังสือเบาๆ จึงเป็นการปูทางไปสู่การอ่านหนังสือยากๆ มีงานวิจัยจำนวนมากที่สร้างขึ้นในบริบทต่างๆ โดยมีหัวข้อและวิธีการที่แตกต่างกันไปเกิดขึ้นเพื่อประสิทธิภาพของ FVR⁴ และการศึกษาเหล่านี้ได้แสดงให้เห็นผลที่สอดคล้องกันอย่างมากที่ว่า FVR เป็นตัวช่วยอันทรงประสิทธิภาพของความสำเร็จในการทำให้ผู้อ่านกลายเป็นผู้เชี่ยวชาญในการใช้ภาษาได้ด้วยตัวเอง

การไม่รู้หนังสือและการเข้าถึงห้องสมุด

เด็กที่สามารถเข้าถึงหนังสือได้อย่างง่ายดายและมีแนวโน้มสูงในการพัฒนาขีดความสามารถในการรู้หนังสือเร็วกว่าผู้ที่เข้าถึงหนังสือได้ยาก ข้อความข้างต้นบ่งบอกเป็นนัยว่า สภาพแวดล้อมที่อุดมไปด้วยสิ่งตีพิมพ์นับเป็นเงื่อนไขแรกต่อการสร้างวัฒนธรรมการอ่าน งานวิจัยได้ยืนยันสมมติฐานนี้เช่นกัน การเข้าถึงหนังสือได้ดีกว่าทั้งที่บ้านและที่โรงเรียนส่งผลให้เกิดการอ่านมากขึ้น (Krashen, 2004) และยิ่งได้อ่านมากเท่าไร พัฒนาการรู้หนังสือก็จะยิ่งดีมากขึ้นตามไปด้วย นอกจากนี้การเข้าถึงห้องสมุดสาธารณะได้ง่ายไม่เพียงเพิ่มความกระตือรือร้นในการอ่านหนังสือเท่านั้น แต่ยังมีผลต่อความถี่ในการอ่านของเด็กด้วย

อย่างไรก็ตามไม่ใช่เด็กทุกคนจะโชคดีพอกับการเข้าถึงหนังสือ ในเมืองใหญ่ๆ ในประเทศอินโดนีเซียซึ่งการเข้าถึงหนังสือ (ร้านหนังสือ, ห้องสมุดสาธารณะ) เป็นเรื่องง่าย จำนวนเด็กที่ไม่รู้หนังสือมีอัตราแนวโน้มลดลงเมื่อเทียบกับพื้นที่ที่ยากจน เช่นเดียวกันเด็กที่เกิดและเติบโตมาจากครอบครัวที่มีรายได้สูงจะถูกกระตุ้นด้วยหนังสือจำนวนมากที่บ้านตั้งแต่เริ่มเข้าเรียนทำให้เด็กกลุ่มนี้เรียนรู้ภาษาแรกของพวกเขาได้เร็วขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นเด็กที่มาจากครอบครัวมั่งคั่งเท่านั้นจึงสามารถออกไปหาซื้อหนังสือจากร้านหนังสือได้ทำให้พวกเขาอ่านมากขึ้นไปอีก เด็กพวกนี้ยังมีโอกาสเข้าเรียนในโรงเรียนที่มีคุณภาพดีมี

⁴ ดู Krashen (2003) and (2004) สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้โดยละเอียด

ห้องเรียนและห้องสมุดเพียงพร้อมไปด้วยอุปกรณ์การเรียนการสอน และเพราะสิทธิพิเศษเช่นนี้ได้ก็จากครอบครัวร่ำรวยจึงพัฒนาทักษะการรู้หนังสือได้ก่อนและเร็วกว่าเด็กๆ ซึ่งมาจากครอบครัวที่มีรายได้ต่ำ

นอกเหนือจากเรื่องการเข้าถึงหนังสือได้ง่ายแล้ว เมืองใหญ่ๆ ในประเทศอินโดนีเซียมักจะได้รับการจัดลำดับความสำคัญให้ได้รับงบประมาณการศึกษาจากรัฐบาลกลางก่อน ตัวอย่างเช่นการจัดตั้งห้องสมุดชุมชนและห้องสมุดเคลื่อนที่อันเป็นส่วนหนึ่งของโครงการภาครัฐที่มุ่งรณรงค์ส่งเสริมการอ่านก็ยังคงเกิดขึ้นแต่ในเมืองใหญ่ๆ และยังไม่ค่อยได้เข้าถึงพื้นที่ที่ขาดแคลนในประเทศเท่าไหร่นัก อย่างเช่นที่ผู้เขียนได้เคยเสนอไว้ก่อนนี้ (Sugiharto, 2008 b) ว่าความจำเป็นเร่งด่วนที่รัฐบาลควรจะทำเนิ่นการเพื่อป้องกันปัญหาเด็กและเยาวชนไม่รู้หนังสือก็คือการสร้างห้องสมุดชุมชนขึ้นในพื้นที่ห่างไกลที่มีอัตราการไม่รู้หนังสือสูง

ในขณะที่โครงการซึ่งได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลเพื่อกระตุ้นให้เด็กอ่านหนังสือน่าจะได้รับการยกย่องสรรเสริญแต่ก็ยังมีได้ลงไปถึงเด็กๆ ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ยากจน ข้อมูลล่าสุดจากรายงานของกระทรวงศึกษาธิการอินโดนีเซียที่จัดทำและบรรจุไว้ในรายงานปี 2549 ของ Education for All หัวข้อ Literacy for Life ได้แสดงให้เห็นว่ามีเพียงร้อยละ 5 ของหมู่บ้านทั้งหมดจำนวน 70,000 หมู่บ้านในอินโดนีเซียที่มีห้องสมุดชุมชนโดยไม่มีกรรายงานจำนวนของหนังสือที่มีอยู่

แต่เนื่องจากเป็นข้อมูลที่ได้มาจากปี 2549 จึงอาจไม่เป็นธรรมที่จะนำมาใช้อ้างอิงในปัจจุบันนี้ จำนวนของห้องสมุดที่สร้างขึ้นในพื้นที่ห่างไกลอาจมีจำนวนมากขึ้นแล้วก็เป็นได้ กระนั้นก็ยังคงมีความคิดเห็นแตกต่างกันอยู่ (ระหว่างภาครัฐและองค์กรเอกชนที่คอยตรวจสอบเรื่องการศึกษาของชาติ) ว่าอัตราการไม่รู้หนังสือในประเทศอินโดนีเซียตกต่ำลงหรือไม่ ดูเหมือนจะปลอดภัยหากแย้งว่าจำนวนอาจเพิ่มขึ้น แต่อาจจะไม่มีนัยสำคัญนัก

ในมุมมองของผู้เขียน กลยุทธ์ที่น่าจะสอดคล้องกับความเป็นจริงที่สุดที่รัฐบาลอินโดนีเซียควรทำเพื่อต่อสู้กับการไม่รู้หนังสือคือการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่มีหนังสือ (print environment) นั่นคือการจัดให้มีการเข้าถึงห้องสมุดชุมชนที่เต็มไปด้วยหนังสือที่น่าสนใจและมีบรรณารักษ์ที่ผ่านการฝึกอบรมมาเป็นอย่างดี ด้วยความมุ่งมั่นของรัฐบาลอินโดนีเซียที่จะปรับปรุงคุณภาพการศึกษาของชาติ⁵ แผนการดังกล่าวย่อมเป็นไปได้อย่างแน่นอน

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าแม้จะมีการสร้างห้องสมุดสาธารณะเพิ่มขึ้นแต่ก็ยังลงไปไม่ถึงจังหวัดที่ยากจนและห่างไกลซึ่งนั่นหมายความว่ายังมีเด็กอีกมากมายที่อยู่ในสถานะยากจนไม่ได้รับโอกาสที่จะเข้าถึงหนังสือ ความไม่เท่าเทียมของการเข้าถึงหนังสือก่อให้เกิดช่องว่างมากขึ้นระหว่างเด็กที่รู้หนังสือและไม่รู้หนังสือในประเทศอินโดนีเซีย เด็กที่สามารถเข้าถึงหนังสือได้ทั้งที่บ้านและโรงเรียนมีแนวโน้มที่จะอ่าน

⁵ รัฐบาลอินโดนีเซียได้จัดสรรงบประมาณของประเทศร้อยละ 20 เพื่อส่งเสริมคุณภาพการศึกษาของประเทศ

มากขึ้นและพัฒนาการรู้หนังสือได้เร็วขึ้นในขณะที่เด็กซึ่งไม่สามารถเข้าถึงหนังสือก็ยังคงไม่รู้หนังสืออยู่ต่อไป

Krashen (2004) ได้ทบทวนการศึกษาเกี่ยวกับความสำคัญของการเข้าถึงห้องสมุดโดยย้ำถึงประเด็นที่สำคัญดังต่อไปนี้

- เมื่อสภาพแวดล้อมที่มีหนังสือได้รับการเพิ่มพูนจะทำให้เกิดการอ่านมากขึ้น ยิ่งเด็กมีหนังสือที่บ้านมากขึ้นเท่าไรพวกเขาก็จะอ่านมากขึ้นเท่านั้น
- โรงเรียนและห้องเรียนที่มีห้องสมุดที่ดีขึ้นย่อมกระตุ้นให้เกิดการอ่านที่มากขึ้นและสร้างวัฒนธรรมการอ่านของเด็ก
- การเข้าถึงห้องสมุดสาธารณะไม่เพียงแต่ส่งผลให้มีการอ่านมากขึ้นเท่านั้น แต่ยังจะเพิ่มความกระตือรือร้นในการอ่านอย่างมหาศาลอีกด้วย
- ท้ายสุด ยิ่งสภาพแวดล้อมอุดมไปด้วยสิ่งตีพิมพ์มากเท่าไรพัฒนาการรู้หนังสือก็ยิ่งดีขึ้นเท่านั้น

ความเข้าใจเชิงลึกเหล่านี้ทำให้เห็นชัดเจนว่าความพยายามอย่างต่อเนื่องเพื่อต่อสู้กับการไม่รู้หนังสือและเพื่อรณรงค์ส่งเสริมการอ่าน (เช่นการสร้างวัฒนธรรมการอ่านของเด็ก) จะไม่สูญเปล่าหากเด็กๆ มีบ้าน โรงเรียน และสังคมโดยรวมที่อุดมไปด้วยสิ่งตีพิมพ์ โดยวิธีการนี้ก็มักจะพอรับประกันได้ว่าวัฒนธรรมการอ่านของเด็กย่อมถูกสร้างขึ้นได้อย่างแน่นอน

เอกสารอ้างอิง

Cho, K.S. (2005). Light reading for intermediate ESL students: Adult ESL students react enthusiastically to “teen romances”. *The International Journal of Foreign Language Teaching*. 3, 2-4.

Krashen, S. (2003). *Explorations in language acquisition and use: The Taipei lectures*. Portsmouth, N.H.: Heinemann.

Krashen, S. (2004). *The power of reading: Insights from the research (2nd ed.)*. Englewood, CO: Libraries Unlimited.

Krashen, S. (2007). Literacy campaign: Access to books is the first step. *Literacy Network News*. Spring, 7.

Krashen, S. & Ujii, J. (2005). Junk food is bad for you, but junk reading is good for you. **The International Journal of Foreign Language Teaching**. 3, 5-12.

Lee, S.Y. (2005). The robustness of extensive reading. **The International Journal of Foreign Language Teaching**. 3, 13-19.

Mason, B. (2006). Free voluntary reading and autonomy in second language acquisition: Improving TOEFL scores from reading alone. **The International Journal of Foreign Language Teaching**, 2, 2-5.

Nell, V. (1988). **Lost in a book**. New Haven: Yale University Press.

Sugiharto, S. (2010 c). The Robustness of the Comprehension Hypothesis: A Review of Current Research and Implications for the Teaching of Writing. **Pertanika Journal of Social Sciences and Humanities** 18, 2, (pp.417- 425).

Sugiharto, S. (2010 b). Access vs. Book Reading Habit, **The Jakarta Post**, October, 16.

Sugiharto, S. (2010 a). Exploding the Myth of non-Literate Culture, **The Jakarta Post**, May 28.

Sugiharto, S. (2008 b). Libraries: Weapons against illiteracy, **The Jakarta Post**, September, 20.

Sugiharto, S. (2008 a). Equity in National Education the Best Option (Special Issue on Education), **The Jakarta Post**, May 2.

Rosita, E. (2007). Enhancing literacy in English from young age. **The Jakarta Post**, April 8.

Rosita, E. (2011). Instilling habit of reading for pleasure. **The Jakarta Post**, May 2.

Wang, F. Y. & Lee, S.Y. (2007). Story telling is the bridge. **The International Journal of Foreign Language Teaching**. 3, 30-35.